

بررسی تطبیقی معیارهای ارتقای اعضای هیئت علمی در آموزش عالی

حسین محمدی دوستدار^۱، سید عبدالحمید میرحسینی^{۲*}

۱- استادیار، گروه ترویج علم، مرکز تحقیقات سیاست علمی کشور

۲- دانشجوی دکتری آموزش زبان انگلیسی، دانشگاه تربیت مدرس

چکیده

نظام ارتقای اعضای هیئت علمی دانشگاه‌ها یکی از سازوکارهای عمده حفظ و تقویت کیفیت و کارآمدی فعالیت‌های آموزش عالی و پژوهش در کشور به شمار می‌آید. بر این اساس، و با توجه به در دست تدوین بودن آیین نامه جدید ارتقای اعضای هیئت علمی دانشگاه‌ها و مراکز آموزشی و پژوهشی کشور، بررسی تطبیقی نظام‌های ارتقای اعضای هیئت علمی در دانشگاه‌های دیگر کشورها به منزله‌ی یکی از گام‌های مقدماتی در تدوین چنین نظامی ضروری به نظر می‌رسد. مطالعه‌ی تطبیقی در این مورد با بررسی نظام ارتقای دانشگاه‌های دیگر کشورها و مقایسه آن با نظام جدید پیشنهادی برای ارتقای اعضای هیئت علمی در آموزش عالی به سیاست‌گذاران علمی کشور امکان خواهد داد با تحلیل دیدگاه‌های منعکس شده در نظام ارتقای مربوط به دیگر کشورها و با در نظر گرفتن موقعیت آموزش عالی کشورمان، آیین نامه جدید ارتقای اعضای هیئت علمی را به گونه‌ای طراحی و تدوین کنند که فراهم‌کننده زمینه ارتقای همه جانبه آموزشی، علمی و تحقیقاتی کشور باشد. مطالعه حاضر به بررسی تطبیقی معیارهای ارتقای اعضای هیئت علمی در آیین نامه پیشنهادی در مقایسه با معیارهای ارتقای در ۳۵ دانشگاه از کشورهای ترکیه، افریقای جنوبی، ایرلند، لبنان، نیوزیلند، کانادا، آمریکا، انگلستان و استرالیا می‌پردازد. معیارهای مورد بررسی که برگرفته از وبگاه‌های رسمی این دانشگاه‌ها هستند، در زمینه‌های آموزش، پژوهش و خدمات استخراج شده اند و سپس به صورت تطبیقی در مقایسه با زمینه‌های مشابه در آیین نامه پیشنهادی ارتقای مورد بحث قرار گرفته اند. بر این اساس، پیشنهادهایی برای جامعیت و تعمیق بیشتر معیارهای آیین نامه مورد بحث به ویژه در زمینه توجه بیشتر به جنبه‌های آموزشی فعالیت‌های اعضای هیئت علمی و مدنظر قرار دادن اثرگذاری فعالیت‌های علمی و پژوهشی در متن جامعه ارائه می‌شود.

کلید واژه‌ها: آموزش عالی؛ نظام ارتقا؛ معیارهای ارتقا؛ بررسی تطبیقی

۱- مقدمه

[۱]. به همین دلیل، در کشورهای مختلف مطالعات متعددی درباره جنبه‌های مختلف نظام‌های ارتقای اعضای هیئت علمی دانشگاه‌ها انجام شده است (برای نمونه [۲، ۳، ۴]).

پرداختن برخی از این مطالعات به جزئیات فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی نظام‌های ارتقا، مانند مسائل مربوط به تبعیضات جنسیتی در فرایندهای ارتقا [۵]، دلیل بارزی بر اهمیت و گستردگی تحقیقات مربوط به این موضوع در دیگر کشورهاست. با این حال، مسئله

نظام ارتقای اعضای هیئت علمی دانشگاه‌ها و مؤسسه‌های آموزش عالی و پژوهشی نقش عمده‌ای در جهت‌دهی فعالیت‌های اعضای هیئت علمی در زمینه‌های مختلف آموزشی و تحقیقاتی ایفا می‌کند و از این رو، از جایگاه خاصی در سیاست‌گذاری آموزش عالی برخوردار است؛ تاجایی که حتی نظام ارتقا را جزئی از تعریف دانشگاه دانسته اند

را از اهمیت بیشتری نیز برخوردار می‌کند. در نخستین گام، بررسی مسئله ارتقا در محیط‌های دانشگاهی دیگر کشورها می‌تواند در بسیاری زمینه‌ها راهنمای سیاست‌گذاران آموزشی و پژوهشی کشور باشد و ای بسا نگاهی تطبیقی، که در دیگر کشورها به آن توجه شده است [۹]، در کشور ما نیز افق‌های جدیدی را پیش روی سیاست‌گذاران بگشاید.

واضح است که روش‌ها و معیارهای مورد استفاده دانشگاه‌های دیگر کشورها به، عنوان الگوی قطعی نیستند و از این روش‌ها و معیارها تنها در حد تجربیات دیگر سیاست‌گذاران استفاده خواهد شد و شاید بسیاری از ایرادات وارد به معیارهای آیین‌نامه، در مورد معیارهای ارتقای کشورهای دیگر نیز مطرح باشد. با این همه، می‌توان انتظار داشت که دیدگاه‌های متفاوتی در آن معیارها یافت شود که سیاست‌گذاران را نسبت به در نظر گرفتن زوایای مغفول مانده نظام آموزش عالی و علوم، تحقیقات و فناوری کشور در معیارهای ارتقا توجه دهد.

آیین‌نامه‌دربرگیرنده معیارهای ارتقای اعضای هیئت علمی، هم در دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی و هم در مراکز پژوهشی است. البته اصول معیارهای مورد توجه برای هر دو نوع این مؤسسات یکی است و تنها ارزش‌گذاری و اختصاص امتیاز عددی برای مؤسسات آموزشی و پژوهشی به صورت متفاوت انجام می‌شود. از این رو، معیارهای ارتقای تنها از بخش مربوط به مراکز آموزشی آیین‌نامه استخراج شده‌اند و در مؤسسات دیگر کشورها نیز تنها معیارهای دانشگاه‌ها بررسی شده‌است. با این حال، به نظر می‌رسد مباحث مطرح شده در این مطالعه افزون بر دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی، برای بازنگری نظام ارتقای مراکز پژوهشی نیز قابل استناد باشد.

در گام نخست و برای مطالعه تطبیقی در این زمینه، ضروری است نگرش‌ها، رویکردها و سیاست‌هایی که شکل‌دهنده فرایندهای مربوط به ارتقا هستند، کنکاش شوند. از این رو، معیارهای مطرح شده در مطالعه حاضر، صرف نظر از ساختارها و فرایندهای اجرایی، چگونگی ارزیابی و وزن‌نمایی معیارها در مرحله سنجش بررسی قرار می‌شوند تا منعکس‌کننده دیدگاه‌های بنیادین مستتر در تدوین نظام‌های ارتقای دانشگاه‌های مورد مطالعه باشند. طبعاً بحث روندهای اجرایی ارزیابی‌ها در فرایند ارتقا، ارزش‌نمایی معیارها، تعیین سنج‌های جزئی براساس معیارهای مورد نظر و اختصاص امتیاز عددی به معیارها، فراتر از حیطه این مطالعه است. پرداختن به

وضعیت استخدامی و شغلی اعضای هیئت علمی در ایران تاکنون موضوع بررسی‌های بسیار معدود و محدودی، آن‌هم بیشتر از منظر وضعیت پرداخت حقوق و مزایا، بوده است [۶، ۷]. از این رو، وجود مسائل و مشکلات متعدد قابل طرح درباره معیارهای ارزیابی اعضای هیئت علمی و به طور کلی، نگرش‌ها و رویکردهای عمده نظام ارتقا کشور چندان غیرمنتظره نیست.

مروری اولیه بر معیارهای نظام ارتقای اعضای هیئت علمی در نظام آموزش عالی کشورمان، بحث‌های گوناگون را در زمینه پرداختن این معیارها به عمق مسائل مربوط به آموزش عالی، علوم، تحقیقات و فناوری برمی‌انگیزد. به نظر می‌رسد پیش‌نویس آیین‌نامه ارتقای مرتبه اعضای هیئت علمی دانشگاه‌ها و مؤسسه‌های آموزش عالی، پژوهشی و فناوری "کشور [۸] - که در این مقاله به اختصار آیین‌نامه" خوانده می‌شود - به جای تمرکز بر ارتقای همه جانبه آموزش، تحقیق و خدمات علمی، فرهنگی و فناوری، بیشتر به سمت کارکردی اداری جهت‌دهی شده است. با وجود این که در سال‌های اخیر تغییراتی در آئین‌نامه اعمال شده است، عمده این تحولات مربوط به جزئیات بوده‌اند و روح حاکم و رویکردهای اصلی آن در نسخه‌های مختلف تحول‌چندانی نداشته است. همانگونه که در مقدمه آیین‌نامه نسخه آبان‌ماه ۱۳۸۶ [۸] آمده است، ارتقای اعضای هیئت علمی دانشگاه‌ها و مؤسسه‌های آموزش عالی، پژوهشی و فناوری نشانگر پویایی علمی (ص ۱) است و "مؤلفه‌های علمی و میزان تأثیر آنها در ارتقای اعضای هیئت علمی، جهت‌گیری نظام علمی کشور را مشخص می‌کند" (ص ۱). افزون بر این، براساس متن آئین‌نامه [۸] تدوین آن با هدف تداوم تحول دانشگاه به سمت دانشگاه تمدن‌ساز و دانشگاه بسترساز و پشتیبان تمدن‌نویان ایرانی اسلامی "و از جمله برای تشویق اجرای طرح‌های پژوهشی رافع نیازهای اساسی جامعه" (ص ۱) انجام شده است.

بر این اساس، انتظار می‌رود رویکرد آیین‌نامه در تعیین معیارها نیز به گونه‌ای باشد که در همسو با این اهداف قرار گیرد. با این همه، نگاهی به مجموعه معیارهای مطرح شده در آیین‌نامه تریدها و تأملاتی را در هر سه زمینه آموزش، پژوهش و خدمات برمی‌انگیزد. دغدغه وجود چنین مباحث و مسائلی که درباره ارتقای اعضای هیئت علمی در نظام آموزش عالی کشورمان قابل طرح است، نگاهی دقیق‌تر به آیین‌نامه و دیدگاه‌های ملحوظ در آن را به عنوان ضرورتی عمده مطرح می‌کند. در دست‌بازنگری بودن آیین‌نامه، این ضرورت

که هم دارای شباهت عام و هم شباهت خاص آموزشی، علمی، تحقیقی و فناوری با ایران باشند، بر کشورهای ترکیه، لبنان، پاکستان، عربستان، مصر، مالزی، اندونزی، ازبکستان، قزاقستان، کویت و امارات متمرکز شد. اما این جست و جو با این مشکل مواجه شد که تقریباً در هیچ یک از این کشورها سند قابل توجهی مربوط به نظام ارتقای اعضای هیئت علمی در پایگاه اینترنتی دانشگاه‌ها یافت نشد یا اینکه اصولاً وبگاه‌های دانشگاهی قابل استفاده به دست نیامد. تنها وبگاه‌های دانشگاه‌های معدودی از کشورهای ترکیه و لبنان اسناد قابل تأملی را در زمینه نظام ارتقای اعضای هیئت علمی در دسترس قرار داده بودند.

در این میان دلایلی چند باعث اهمیت خاص ترکیه از نظر تطبیقی می شد که این کشور را از لبنان متمایز می کرد. عمده این دلایل عبارت اند از نقش خاص ترکیه در بین کشورهای سازمان کنفرانس اسلامی از نظر آموزش عالی، علوم، تحقیقات و فناوری؛ وجود رقابت بین دانشگاه‌های ترکیه و ایران؛ همکاری علمی و فناوری دو کشور در آیسسکو^۱ (سازمان علمی فرهنگی سازمان کنفرانس اسلامی)؛ رقابت دو کشور در رتبه بندی دانشگاه‌های جهان اسلام و اهمیت خاص ترکیه در زمینه دستیابی به هدف پیشتازی علمی و فرهنگی در منطقه براساس سند چشم انداز بیست ساله جمهوری اسلامی. از این رو، به دانشگاه‌های کشور ترکیه به منزله مرجع تطبیقی منحصر به فردی مورد توجه شد تا معیارهای ارتقای نظام آموزش عالی کشورمان بطور خاص با معیارهای دانشگاه‌های این کشور مقایسه دقیق شود. دانشگاه‌های کشور لبنان در گروه کشورهای گروه یک، که در ادامه معرفی می شوند، قرار داده می شوند. در جست و جوی اسناد دانشگاه‌های ترکیه اسناد مربوط به ارتقاد شماری از دانشگاه‌ها یافت شد که از این تعداد، تنها اسناد دو دانشگاه قابل استفاده بود. اسامی دانشگاه‌ها و عناوین اسناد مربوط به کشور ترکیه که در این مطالعه به آنها استناد شده، در جدول ۱ آمده است. با توجه به بررسی اولیه معیارهای این دو دانشگاه در بخش‌های آموزش، پژوهش و خدمات روند یکسانی مشاهده شد که از این رو، معیارهای این دو دانشگاه در مجموع به عنوان مجموعه معیارهای نظام ارتقای دانشگاه‌های ترکیه در این بررسی تطبیقی استفاده شد.

این جنبه‌های آیین نامه نیاز به بررسی دقیق سطوح مختلف معیارها، اهمیت نسبی آنها، تقسیم بندی هدفمند و صحیح معیارها و ارزش گذاری عددی آنها به صورت منطقی دارد که این خود مستلزم بررسی‌های جداگانه‌ای است.

۲- روش شناسی

یکی از نخستین دغدغه‌ها در اجرای مطالعه حاضر مسئله انتخاب کشورها و دانشگاه‌هایی بود که بتوان نظام ارتقای اعضای هیئت علمی در آنها بررسی کرد. به نظر می رسد اولین گزینه برای نگاهی تطبیقی، دانشگاه‌های کشورهایی باشند که از سویی از نظر فرهنگی، اجتماعی، تاریخی و اقتصادی به صورت عام و از سوی دیگر از نظر آموزش عالی، تحقیقات و فناوری، به صورت خاص، با ایران قابل قیاس باشند و قرابت یا رقابت خاصی داشته باشند. از سوی دیگر، کشورهایی را نیز می توان در نظر گرفت که از نظر شرایط عام اجتماعی، فرهنگی، تاریخی و حتی جغرافیایی با کشورمان فاصله دارند، ولی از نظر نوع و گستره فعالیت‌های آموزش عالی، تحقیقات و فناوری تا حدودی قابل قیاس با دانشگاه‌های کشور ما هستند و از این نظر، بررسی معیارهای آنها می تواند افق‌هایی را پیش روی بگذارد که شاید در کشورهای گروه نخست منعکس نشده باشد. دسته سوم کشورهای قابل بررسی با نگاهی تطبیقی، کشورهایی اند که گذشته از تفاوت فاحش در زمینه‌های تاریخی، فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی از نظر آموزش عالی، تحقیقات و فناوری نیز تفاوت چشمگیری با کشور ما دارند.

۲-۱ اسناد مورد مطالعه

نخستین گام عملی پس از انتخاب و دسته بندی کلی کشورهای یاد شده، جست و جوی اسناد مربوط به نظام ارتقای اعضای هیئت علمی در دانشگاه‌های این کشورهاست. با توجه به این که منابع مربوط به این زمینه به صورت چاپی و در قالب کتاب، مجله یا سند قابل دستیابی نبودند، تمرکز اصلی برای جست و جوی اسناد به صورت اینترنتی قرار گرفت. به این منظور وبگاه‌های رسمی دانشگاه‌های کشورهای مختلف منابع اصلی جست و جوی اسناد را شکل می دادند.

۲-۱-۱ اسناد دانشگاه‌های منتخب کشور ترکیه

جست و جوی اولیه برای یافتن وبگاه‌های دانشگاه‌های کشورهایی

1. ISESCO

جدول ۱- فهرست اسناد مورد بررسی دانشگاه‌های منتخب کشور ترکیه

عنوان اسناد مورد بررسی	دانشگاه
معیارهای استخدام و ارزیابی استادان	دانشگاه صنعتی خاورمیانه ^۱
گزارش خودارزیابی (بخش اصول ارتقا و استخدام)	دانشگاه آنکارا ^۲

متعددی از جمله کشورهای آلمان، فرانسه، ایتالیا، انگلستان، امریکا، کانادا، ژاپن، سوئد و استرالیا جست‌وجو شد و اسناد متعددی به دست آمد که شمار نسبتاً زیادی از اسناد به دلایل مختلف پس از بررسی کنار گذاشته شدند و نهایتاً ۲۰ دانشگاه از چهار کشور کانادا، امریکا، انگلستان و استرالیا، در مجموع به عنوان کشورهای گروه دو برای بررسی انتخاب شدند. نام این دانشگاه‌ها به همراه عناوین اسناد مربوط در جدول ۳ آمده است.

۲-۱-۲ اسناد دانشگاه‌های منتخب کشورهای گروه یک

به منظور بررسی تطبیقی مورد نظر در مطالعه حاضر کشورهایی را میتوان در نظر گرفت که از نظر سطح آموزش عالی و فعالیت‌های علمی، تحقیقاتی و فناوری با کشور ما تقریباً همسطح‌اند. در جستجوی اسناد مربوط به نظام ارتقای چنین کشورهایی، جستجوی اولیه به دنبال اسناد کشورهایی همچون برزیل، هند، ایرلند، آفریقای جنوبی، نیوزیلند، هنگ کنگ، سنگاپور، تایلند، چین، روسیه، کره‌ی جنوبی، نیجریه و مکزیک انجام شد. از بین اسناد یافت شده مربوط به دانشگاه‌های این کشورها، در نهایت نظام ارتقای اعضای هیئت علمی دانشگاه‌های کشورهای آفریقای جنوبی، ایرلند و نیوزیلند به همراه دانشگاه‌های لبنان مجموعاً به عنوان کشورهای گروه یک برای بررسی برگزیده شدند. اسامی ۱۳ دانشگاه این کشورها که به اسناد آنها در این مطالعه استناد شده، به همراه عناوین اسناد مربوط در جدول ۲ آمده است.

۲-۱-۳ اسناد دانشگاه‌های منتخب کشورهای گروه ۲

با نگاهی تطبیقی و با توجه به سطح فعالیت‌های آموزش عالی، علم و فناوری، کشورهایی هستند که به دلیل تفاوت‌های فاحش با کشورمان در زمینه این فعالیت‌ها از کشورهای گروه یک قابل تفکیک‌اند. چنین کشورهایی هم از نظر ویژگی‌های اقتصادی، اجتماعی و هم از بعد شاخص‌های علمی، تحقیقاتی و فناوری در حدی متمایزاند که ارزش بررسی تطبیقی مجزا داشته باشند. یافتن اسناد نظام ارتقای اعضای هیئت علمی کشورهایی با این ویژگی‌ها با سهولت بیشتری انجام شد. وبگاه‌های دانشگاه‌های کشورهای

1. Middle East Technological University

2. Ankara University

جدول ۲- فهرست اسناد مورد بررسی دانشگاه‌های منتخب کشورهای گروه یک

کشور	دانشگاه	عنوان اسناد مورد بررسی
آفریقای جنوبی	دانشگاه کیپ تاون ^۱	روش های ارتقا در سال ۲۰۰۵
	دانشگاه رودز ^۲	روش ها و معیارهای اعمال ارتقای فردی برای اعضای هیئت علمی و تحقیقاتی
	دانشگاه کیپ غربی ^۳	راهنمای مدیریت عملکرد برای اعضای هیئت علمی
	دانشگاه صنعتی وال ^۴	معیارهای استخدام و ارتقای برای سمت های علمی و فنی در دانشکده ها
ایرلند	کالج دانشگاهی دوبلین ^۵	برنامه ارتقای داخلی
	دانشگاه ملی ایرلند ^۶	معیارهای ارتقا به سطوح بالاتر
	دانشگاه لیمریک ^۷	سیاست ها و روش های ارتقای اعضای هیئت علمی
	کالج دانشگاهی کرک ^۸	برنامه ارتقای دانشگاهی
لبنان	دانشگاه آمریکایی بیروت ^۹	مجموعه سیاست ها و روش های جاری (بخش استخدام و ارتقای دانشگاهی)
	دانشگاه بالاماند ^{۱۰}	استخدام و ارتقا در دانشگاه
	دانشگاه لبنانی آمریکایی ^{۱۱}	کتابچه اعضای هیئت علمی (بخش اطلاعات ارتقای اعضای هیئت علمی)
نیوزیلند	دانشگاه اوتاگو ^{۱۲}	معیارهای حرفه ای برای استخدام و ارتقا
	دانشگاه مسی ^{۱۳}	کتابچه ارتقای دانشگاهی ۲۰۰۷

جدول ۳- فهرست اسناد مورد بررسی دانشگاه‌های منتخب کشورهای گروه دو

کشور	دانشگاه	عنوان اسناد مورد بررسی
کانادا	دانشگاه تورنتو ^{۱۴}	سیاست ها و روش های استخدام دانشگاهی (بخش ارتقا)
	دانشگاه بریتیش کلمبیا ^{۱۵}	توافق نامه استخدام اعضای هیئت علمی (بخش معیارهای استخدام، استخدام قطعی و ارتقا)
	دانشگاه منیتوبا ^{۱۶}	روش ها و معیارهای استخدام قطعی اعضای هیئت علمی (بخش ارتقا)
	دانشگاه سایمون فریزر ^{۱۷}	معیارهای استخدام، تجدید قرارداد، استخدام قطعی، ارتقا و بازنگری پرداخت
امریکا	دانشگاه یورک ^{۱۸}	راهنمای استخدام قطعی و ارتقا
	دانشگاه برکلی ^{۱۹}	استخدام و ارتقا
	دانشگاه کرنل ^{۲۰}	راهنمای رؤسای گروه های آموزشی در زمینه پیشنهاد های ارتقا
	دانشگاه میشیگان ^{۲۱}	معیارهای استخدام و ارتقای اعضای هیئت علمی آموزشی
انگلستان	دانشگاه آیووا ^{۲۲}	استخدام قطعی (بخش معیارهای ارتقا)
	دانشگاه کارولینای جنوبی ^{۲۳}	معیارهای استخدام قطعی و ارتقا
	دانشگاه کمبریج ^{۲۴}	راهنما و روش های ارتقای دانشگاهی عالی
	کالج دانشگاهی لندن ^{۲۵}	روش های ارتقای اعضای هیئت علمی
استرالیا	دانشگاه منچستر ^{۲۶}	سیاست ها و روش ها (بخش سیاست ها و معیارهای ارتقا)
	دانشگاه لنکستر ^{۲۷}	معیارهای ارتقا اعضای هیئت علمی
	دانشگاه سری ^{۲۸}	روش های ارتقای اعضای هیئت علمی
	دانشگاه ملی استرالیا ^{۲۹}	سیاست ارتقا دانشگاهی
استرالیا	دانشگاه ملبورن ^{۳۰}	راهنمای معیارهای ارتقای دانشگاهی
	دانشگاه کوئینزلند ^{۳۱}	ارتقای اعضای هیئت علمی
	دانشگاه استرالیای غربی ^{۳۲}	معیارهای ارتقای اعضای هیئت علمی
	دانشگاه آدلاید ^{۳۳}	سیاست های ارتقای اعضای هیئت علمی

1. University of Cape Town
2. Rhodes University
3. University of the Western Cape
4. Vaal University of Technology
5. University College Dublin
6. National University of Ireland
7. University of Limerick
8. University College Cork

9. American University of Beirut
10. University of Balamand
11. Lebanese American University
12. University of Otago
13. Messey University
14. University of Toronto
15. University of British Columbia
16. University of Manitoba

17. Simon Fraser University
18. York University
19. University of California Berkeley
20. Cornell University
21. University of Michigan
22. University of Iowa
23. University of South Carolina
24. University of Cambridge
25. University College London

26. University of Manchester
27. Lancaster University
28. University of Surrey
29. Australian National University
30. University of Melbourne
31. University of Queensland
32. University of Western Australia
33. University of Adelaide

۲-۲ استخراج معیارها

اسناد نظام ارتقای ۳۵ دانشگاه مورد بررسی از جنبه های متفاوتی تفاوت های بسیار زیادی دارند. برخی از اسناد به توضیحات کلی بسنده کرده اند؛ در حالی که برخی از آنها جزئیات معیارهای مورد نظر را نیز ارائه کرده اند. در بعضی از اسناد معیارها در قالب جدول و مورد به مورد آورده شده اند؛ شماری دیگر توضیحات مربوط به معیارها در متن عرضه شده است. تعدادی از اسناد معیارهای ارتقا را به صورت عمومی مطرح کرده اند، ولی گروهی از آنها معیارهای تفکیکی برای ارتقاد سطح مختلف مشخص کرده اند؛ در تعدادی از اسناد معیارهای ارتقای و معیارهای استخدام به صورت مشترک آمده، اما در بعضی از آنها از معیارهای مختص ارتقای یاد شده است. و سرانجام در برخی موارد توضیحاتی کلی درباره معیارها عرضه شده، در حالی که در بعضی دیگر جزئیات ارزش گذاری و امتیاز عددی آنها نیز آمده است.

تقسیم بندی معیارها نیز همگی بر اساس سه بخش آموزش، تحقیقات و خدمات انجام نشده است، هر چند که بیشتر اسناد حاوی این سه بخش اند. از این رو، در برخی موارد معیارهای پراکنده استخراج شده و در قالب این سه بخش تقسیم بندی شده اند. از مجموع این مجموعه متنوع از سندها، "معیارهای مورد نظر

نظام های ارتقای دانشگاه های مورد نظر بدون در نظر گرفتن سطوح مختلف، ارزش گذاری و امتیاز دهی عددی استخراج شدند.

علی رغم تفاوت های بسیار در نحوه تنظیم اسناد، اکثر معیارها در همه اسناد دانشگاه های یک کشور و گروهی که کشور مورد نظر در آن قرار گرفته است، وجود داشتند و معیارهای معدودی به طور اختصاصی تنها در دانشگاه های خاص یا دانشگاه های کشوری خاص آمده بودند. از این رو و به دلیل توزیع متوازن معیارها در اسناد ارتقای دانشگاه های هر کشور و مجموعه دانشگاه های کشورهای هر گروه، که نشان دهنده روندی واحد است، معیارهای مجموعه دانشگاه های کشورهای هر گروه به عنوان مجموعه ای واحد در نظر گرفته شد. با توجه به این که معیارها با هدف جهت دهی فعالیت های اعضای هیئت علمی تنظیم می شوند و فعالیت های مطلوب را به تصویر می کشند، معیارهای استخراج شده را می توان معرف نگرش سیاست گذاران به آموزش عالی، علوم، تحقیقات، فناوری و خدمات علمی- فرهنگی دانست. این امر خود اهداف مورد نظر نظام آموزش عالی، تحقیقات و فناوری دانشگاه ها و مراکز تحقیقاتی کشورها را نشان می دهد و می تواند برای سیاست گذاران کشورمان در بردارنده نکات قابل تأملی باشد که در ادامه به آنها پرداخته خواهد شد.

جدول ۴- معیارهای آموزشی دانشگاه های ایران و ترکیه

معیار	ایران	ترکیه
کیفیت تدریس بر اساس نظر خواهی از دانشجویان	✓	✓
کمیت تدریس در مقاطع مختلف	✓	✓
راهنمایی پروژه دوره کارشناسی	✓	✓
راهنمایی یا مشاوره پایان نامه ها و رساله ها	✓	
تدوین دوره درسی کاملاً جدید (نظری یا آزمایشگاهی)	✓	
تدوین دوره درسی آزمایشگاهی به همراه تدوین برنامه های آزمایشگاهی آن	✓	
ایجاد رشته دانشگاهی جدید	✓	
ایجاد گرایش های درسی جدید	✓	
ایجاد آزمایشگاه	✓	
مشارکت در پیشبرد برنامه درسی گروه	✓	
اختصاص برنامه زمانی منظم برای ملاقات دانشجویان و در دسترس بودن برای مشاوره	✓	
در دسترس بودن برای هماهنگی با همکاران به منظور فعالیت های آموزشی و تحقیقی	✓	
ابراز علاقه به فعالیت برای ارتقای سطح علمی و آموزشی خود	✓	
ارائه مطالب درسی در سطحی فراتر از انتقال صرف دانسته ها و تلاش برای ایجاد محیط یادگیری ای که دانشجویان در آن به ارزیابی، تفکر و استدلال مستقل تشویق شوند	✓	
رفتار عادلانه با دانشجویان و احترام به علائق و زمینه های فکری آنان	✓	

۳- یافته‌ها

■ ایجاد فضایی مشوق برای مشارکت فعال و یادگیری مستقل و مسئولانه دانشجویان؛

■ برنامه‌ریزی و مشارکت در فعالیت‌های مختلف برای ارزیابی و ارتقای فعالیت‌های آموزشی خود؛

■ آشنایی با اصول آموزش و یادگیری و تحقیق و ارائه آثار در این زمینه؛

■ نوآوری و استفاده بهینه از فرصت‌ها، روش‌ها و ابزارهای متنوع برای افزایش کیفیت یادگیری؛

■ همکاری با دیگر اعضای هیئت علمی در زمینه‌های مربوط به فعالیت‌های آموزشی؛

■ نوآوری و استفاده مؤثر از روش‌ها و ابزارهای ارزشیابی در به‌منظور بهبود کیفیت آموزشی و ارتقای یادگیری؛

■ ایفای نقش در تدوین سیاست‌ها و برنامه‌های آموزشی و ارزشیابی در سطح ملی؛

■ ایجاد فضای اجتماعی و ارتباطی مشوق و تفاهمی برای مشارکت و همیاری دانشجویان با نیازها، علائق، توانایی‌ها و مشکلات متفاوت در فعالیت‌های آموزشی؛

■ برگزیده شدن توسط مراجع خارج از دانشگاه در زمینه‌های مختلف فعالیت‌های آموزشی؛

■ مشارکت در فرایندهای پذیرش دانشجو در دانشگاه؛

■ گستردگی و تنوع فعالیت‌های آموزشی؛

■ توجه به جنبه‌های اخلاقی مطالب درسی.

روزآمدی روش و محتوای تدریس، مبتنی بودن آموزش بر پژوهش و آشنایی با اصول آموزش و یادگیری در حیطه‌های تخصصی مربوط، از نکات عمده‌ای است که معیارهای آموزشی ارتقای دانشگاه‌های کشورهای گروه یک لزوم لحاظ کردن آن را در معیارهای آموزشی آیین‌نامه‌های یادآور می‌شود. استفاده از یافته‌های نوین تحقیقاتی و بازنگری مستمر برنامه‌های درسی و مطالب آموزشی مورد استفاده استادان از دستاوردهای بارز و ملموس به‌کارگیری این معیارها در نظام ارتقای کشور است. در صورتی که چنین هدفی به واسطه آیین‌نامه ارتقادافق دید اعضای هیئت علمی قرار گیرد، پویایی جریان آموزش و در نتیجه ارتقای سطح علمی و بهبود زندگی اجتماعی جامعه رادری خواهد داشت.

دیگر مسئله تأمل‌پذیر در این زمینه این است که معمولاً عضویت در هیئت علمی در دانشگاه‌های کشورمان متکی به توانایی‌های

۱-۳ معیارهای آموزشی

آنچه در نگاه نخست به معیارهای آموزشی ارتقا جلب توجه می‌کند تفاوت چشمگیر تعداد معیارهاست. در آیین‌نامه کشورمان، تنها سه معیار کیفیت تدریس (بر اساس نظر خواهی از دانشجویان)، کمیت تدریس و راهنمایی پروژه‌های دوره کارشناسی معیارهای آموزشی ارتقا در نظر گرفته شده‌اند. در حالی که در دانشگاه‌های ترکیه ۱۴ معیار آموزشی (جدول ۴)، در دانشگاه‌های کشورهای گروه یک تعداد ۶۳ معیار و در گروه دو تعداد ۷۶ معیار لحاظ شده است.

هرچند معیارهای آموزشی نظام ارتقا در دانشگاه‌های ترکیه نیز دارای ضعفهای مشهودی است و فاصله بسیاری با جامع‌نگری در امر ارزیابی فعالیت‌های آموزشی دارد، در مقایسه با آیین‌نامه، نگاه عمیق‌تر و معیارهای قابل توجه‌تری را در مقوله آموزش منعکس می‌کند. آنچه معیارهای آموزشی نظام ارتقای دانشگاه‌های ترکیه به سیاست‌گذاران نظام ارتقای آموزش عالی کشورمان و به‌طور عام، به سیاست‌گذاران آموزش عالی یادآوری می‌کند، این است که فعالیت‌های آموزشی اعضای هیئت علمی را می‌توان به سوی ایجاد ابتکار عمل در خلق فرصت‌های آموزشی نوین و فراتر از فعالیت‌های فردی، برای ارتقای فعالیت‌های آموزشی دانشگاه، به مثابه مجموعه‌ای منسجم، متحد و هدفمند ارزیابی و جهت‌دهی کرد.

در مقایسه با معیارهای آموزشی معدود و محدود آیین‌نامه و همچنین، در سنجش با معیارهای آموزشی دانشگاه‌های ترکیه، دانشگاه‌های کشورهای گروه یک توجه خاصی به جنبه آموزشی ارتقای اعضای هیئت علمی دارند که این امر حاکی از اهمیت و جایگاه مقوله آموزش در نظام آموزش عالی این کشورهاست. در مجموعه معیارهای آموزشی ارتقای دانشگاه‌های کشورهای گروه یک که از نظر کمی تفاوت فاحشی با تعداد معیارهای آموزشی آیین‌نامه و حتی تعداد معیارهای دانشگاه‌های ترکیه دارد، تنوع و گستردگی چشم‌گیر معیارها برای سیاست‌گذاران دربردارنده نکات قابل تأمل بسیاری است. موارد زیر معرف رئوس زمینه‌های قابل تأمل بازتاب یافته در این معیارهاست:

■ روزآمدی روش و محتوای تدریس بر اساس پژوهش؛

۱. به دلیل کثرت معیارها از ارائه جداول تفصیلی معیارهای دانشگاه‌های کشورهای گروه یک و دو در هر سه بخش آموزش، پژوهش و خدمات خودداری شده است.

■ استفاده از مواد آموزشی تولیدشده در گروه‌های آموزشی و یا دانشگاه‌های دیگر؛

■ نقد و بررسی قرار شدن مواد آموزشی تهیه شده از سوی دیگران؛
■ موفقیت در کسب حمایت مالی برای تدوین یا انتشار مواد آموزشی؛

■ همکاری در جذب دانشجویان تحصیلات تکمیلی به عنوان کمک مدرس؛

■ نتایج ابراز نظر داوران مستقل در سطح ملی و بین‌المللی درباره فعالیت‌های آموزشی فرد؛

■ ایجاد و گسترش شبکه‌های ارتباطی مربوط به آموزش با دیگر مؤسسات آموزشی؛

■ انجام فعالیت‌های آموزشی با درآمدزایی بالای مستمر برای گروه آموزشی؛

■ کمک غیر رسمی به دانشجویان در تدوین پایان‌نامه‌ها؛

■ نتایج ابراز نظر اعضای دانشجویی کمیته ارتقا؛

■ تقویت استقلال فکری و قدرت استدلال دانشجویان.

تقویت استقلال فکری و قدرت استدلال دانشجویان که در معیارهای آموزشی نظام ارتقا دانشگاه‌های کشورهای این گروه لحاظ شده است، از مزیت‌های برجسته معیارهای این گروه است. در همین راستا زمینه‌هایی مانند در نظر گرفتن تنوع فرهنگی در آموزش، انجام مسئولانه و دلسوزانه در زمینه‌های علمی و اجرایی تحقیقات دانشجویان و همکاری در جذب دانشجویان تحصیلات تکمیلی به عنوان کمک مدرس از دیگر مواردی اند که نشان دهنده جهت‌گیری نظام ارتقای دانشگاه‌های این کشورها با هدف سوق دادن استادان به سمتی است که دانشجویان و فعالیت‌های یادگیری آنها را محور فعالیت‌های آموزشی خود قرار دهند. از معیارهای جالب توجه مربوط به این نکته در مجموعه معیارهای این گروه، کمک غیر رسمی به دانشجویان در تدوین پایان‌نامه هاست.

آن دسته از فعالیت‌های آموزشی که دارای اثر بخشی فراتر از سطح دانشگاه باشد- مانند تولید مواد آموزشی که در گروه‌های آموزشی یا دانشگاه‌های دیگر مورد استفاده یا نقد و بررسی قرار گیرند و ایجاد و گسترش شبکه‌های ارتباطی آموزشی با دیگر مؤسسات- نیز می‌تواند برای سیاست‌گذاران نظام ارتقا در وضع معیارهایی که باعث گسترش حیطه فعالیت‌های آموزشی استادان می‌شود، راهگشا باشد. چنین گسترشی باعث خروج دانشگاه‌ها از محدوده فعالیت‌های

علمی و تحقیقاتی در رشته‌های خاص است. نکته‌ای که شاید در این بین از آن غفلت شده، این است که عضویت در هیئت علمی فعالیت آموزشی است که به همان اندازه که با توانایی علمی افراد در ارتباط است، به همان میزان با مسئله آموزش و یادگیری پیوند نزدیک دارد. از اینرو، آشنایی با اصول آموزش و یادگیری که در معیارهای آموزشی ارتقای دانشگاه‌های کشورهای گروه یک به آن پرداخته شده است، می‌تواند یکی از معیارهای آموزشی عمده آیین‌نامه را شکل دهد. این امر مستقیماً در فعالیت‌های آموزشی اساتید و در نتیجه، کیفیت یادگیری حاصل از این فعالیت‌ها اثرگذار خواهد بود. یکی از معیارهای آموزشی ارتقای دانشگاه‌های کشورهای گروه یک که در همین زمینه تنظیم شده است و می‌تواند مدنظر سیاست‌گذاران نظام ارتقای اعضای هیئت علمی کشور قرار گیرد، تحقیق در این حوزه و ارائه آثاری مربوط به آموزش و یادگیری مباحث علمی در حیطه تخصصی خود است..

معیارهای آموزشی دانشگاه‌های کشورهای گروه دو به ظاهر همانند معیارهای آموزشی دانشگاه‌های گروه یک هستند اما با نگاهی دقیق‌تر می‌توان دریافت که نوع دیدگاه آموزشی و یادگیری مستتر در این معیارها تفاوتی اساسی با معیارهای آموزشی دانشگاه‌های گروه یک و طبعاً با معیارهای آموزشی دانشگاه‌های ترکیه و آیین‌نامه دارد. رویکرد کیفی معیارهای دانشگاه‌های این گروه، نکات قابل تأمل بسیاری را برای سیاست‌گذاران نظام ارتقا در بر دارد. لحاظ کردن این نکات در آیین‌نامه باعث تعمیق بیشتر معیارهای آموزشی آیین‌نامه و در نتیجه، ارتقای وضعیت آموزشی دانشگاه‌های کشور خواهد شد. نکات برجسته معیارهای آموزشی گروه دو شامل موارد زیر است:

■ توجه به سطح دانش، توانایی‌ها، نیازها، مشکلات خاص و به طور کلی، پیش‌زمینه‌های دانشجویان؛

■ در نظر گرفتن تنوع فرهنگی در آموزش؛

■ همخوانی اهداف آموزشی، روش‌های تدریس، و روش‌های ارزشیابی؛

■ استفاده از فرصت‌های فراهم‌شده توسط فناوری‌های جدید با درک این نکته که فناوری در خدمت اهداف آموزشی است و نه جهت‌دهنده آن؛

■ تشخیص مسئولیت راهنما در ارائه به موقع و مناسب راهنمایی در همه زمینه‌های علمی و اجرایی مربوط به تحقیق؛

■ میزان نقش مواد آموزشی تولیدشده در بهبود و ایجاد تحول در آموزش درس مورد نظر؛

درون دانشگاهی و ورود به همکاری های گسترده تر می شود که این امر خود به ارتقای یادگیری به شکل های گوناگون و استفاده متقابل دانشگاه ها از توانمندی های یکدیگر می انجامد.

۲-۳ معیارهای پژوهشی

به نظر می رسد در مبحث پژوهش فاصله معیارهای آیین نامه به معیارهای دانشگاه های دیگر کشورها به اندازه حوزه آموزش چشمگیری و عمیق نیست (جدول ۵). با این حال همه معیارهای مورد توجه دانشگاه های ترکیه نکاتی چند را به سیاست گذاران آیین نامه ارتقا یادآور می شود. نکته نخست مربوط به در نظر گرفتن آثار داوری نشده، شفاهی و غیر تحقیقی است، چنین آثاری با این که از نظر علمی و پژوهشی چندان مهم به نظر نمی رسند، ولی در صورتی که چنین معیارهایی را کمیته های کاملاً تخصصی و با تکیه بر مستندات کیفی و دقیق بررسی کنند می توانند به شاخص های قابل اتکایی برای ارزیابی توانایی پژوهشی اعضای هیئت علمی بدل شوند. چنین امری موجب می شود که ارزیابی آثار تحقیقی صرفاً مبتنی بر آرای داوران و سردبیران مجلات تخصصی نباشد. در چنین حالتی ارزش تحقیقات را می توان با در نظر گرفتن نیازها و فضای علمی تحقیقاتی جامعه تعیین کرد، هر چند که این تحقیقات در مجلات داوری شده و به صورت رسمی منتشر نشده باشد.

مورد استناد قرار گرفتن توسط دیگر محققان از دیگر معیارهایی است که معیارهای ارتقای ترکیه به آن اشاره می کند. هر چند این معیار ممکن است به تنهایی شاخص ارزشمندی به شمار نیاید، ولی در صورتی که در کنار دیگر معیارها آورده شود، می تواند از برخی جنبه ها نشانگر ارزشمندی و قابل استفاده بودن تحقیقات و آثار منتشر شده اعضای هیئت علمی باشد. به علاوه، دریافت بودجه های تحقیقی از خارج از دانشگاه را نیز می توان معیار دیگری دانست که لحاظ کردن آن در زمره معیارهای پژوهشی ارتقای اعضای هیئت علمی را به این سو سوق می دهد که از توان تحقیقاتی خود در محیط هایی فراتر از محدوده دانشگاهی استفاده کنند.

نظام ارتقای دانشگاه های کشورهای گروه یک گامی فراتر از معیارهای پژوهشی مطرح شده در آیین نامه و همچنین معیارهای دانشگاه های ترکیه می گذارند و مجموعه معیارهای پژوهشی نظام ارتقای این دانشگاه ها افزون بر ۱۰۰ مورد است. جنبه های برجسته و قابل تأمل این معیارها شامل موارد زیر است:

■ پیوستگی و جهت دار بودن فعالیت های تحقیقی؛

■ همکاری های تحقیقاتی مختلف با دیگر اعضای هیئت علمی؛
■ انجام فعالیت ها و ارائه آثار هنری یا حرفه ای
■ ارائه آثار در قالب های رایانه ای و چند رسانه ای
■ پویایی، نوآوری و روزآمدی در روش ها و زمینه های موضوعی تحقیقات؛

■ مطرح بودن به عنوان صاحب نظر و ارائه آثاری که مورد استفاده گسترده قرار گیرد؛

■ دعوت شدن به عنوان سخنران مدعو در کنفرانس ها؛

■ همکاری های تحقیقاتی بین سازمانی؛

■ انجام فعالیت های ارتقای شخصی مانند فرصت مطالعاتی؛

■ رعایت جنبه های اخلاقی تحقیق.

از نکات جالب توجه این معیارها که سیاست گذاران نظام ارتقای کشورمان را به تأملی جامع نگرانه در وضع معیارها توجه می دهد، عبارت است از تأکید بر پیوستگی و جهت دار بودن فعالیت های تحقیقی. این امر سبب می شود که اعضای هیئت علمی به جای تمرکز صرف بر انتشار آثار مکتوب و افزایش کمی شمار مقالات که گاهی ممکن است به پراکنده کاری بینجامد، دغدغه علمی خاصی را پیگیری کنند که می تواند مشکل گشای برخی مسائل مربوط به حیطه علمی خود در جامعه باشد.

معیارهای پژوهشی دانشگاه های کشورهای گروه دو هر چند نسبت به گروه یک در بر دارنده نکته قابل تأمل چشمگیری نیستند، با این همه از دو جنبه برای وضع معیارهای ارتقا حائز اهمیت اند. در نظر گرفتن ایجاد تحول و پیشبرد رشته علمی و همچنین، مشارکت در وضع سیاست های تحقیقی به عنوان معیارهای پژوهشی ارتقا، توجه اعضای هیئت علمی را به مسؤلیت های پژوهشی خود در سطوح کلان معطوف می دارد. علاوه بر این، لحاظ کردن بررسی کیفی تعداد معدودی از آثار تحقیقی برای ارزیابی عمق و کیفیت علمی تحقیقات موجب می شود که اعضای هیئت علمی به جای داشتن دغدغه افزایش تعداد آثار، توجه خود را به کیفیت تحقیقات و آثار ارائه شده متمرکز کنند. البته همانطور که پیشتر اشاره شد، تمرکز بر کیفیت به معنای ارائه آثاری نیست که لزوماً قابل انتشار در مجلات تخصصی باشند. شاخص کیفیت را می توان میزان گره گشایی از دغدغه های جامعه دانست که ملاک این امر نیز داوری دقیق آثاری است که برای بررسی کیفی برگزیده می شوند. رئوس موارد مورد توجه در معیارهای پژوهشی گروه دو عبارت اند از:

■ مشارکت در وضع سیاست های تحقیقی؛

فرهنگی آن معطوف کنند. افزون بر این، نقش آفرینی در سیاست ها و برنامه های کلان در سطح ملی و بین المللی را نیز می توان در وضع معیارهای خدماتی ارتقا مدنظر قرار داد.

نکته قابل توجه دیگری که در معیارهای خدماتی نظام ارتقای دانشگاه های کشورهای گروه یک به چشم می خورد، این است که تعدادی از این معیارها به گونه ای وضع شده اند که اساتید را به این سو سوق دهند که توانایی ها و دانش علمی و تحقیقی خود را به صورت های گوناگون در اختیار متن جامعه قرار دهند، هر چند از طریق فعالیت هایی که به ظاهر جنبه دانشگاهی و علمی نداشته باشند. در صورت تحقق این امر، به واقع یکی از اهداف اصلی پژوهش، یعنی ارتقای سطح زندگی اجتماعی مردم و ایفای نقش در جهت تعالی جامعه، محقق خواهد شد. از این رو، توجه سیاست گذاران به این امر و لحاظ کردن معیارهایی در این زمینه، از اهمیت بسیار بالایی برخوردار خواهد بود.

معیارهای خدماتی نظام ارتقای دانشگاه های کشورهای گروه دو که از نظر تعداد تقریباً با معیارهای خدماتی دانشگاه های کشورهای گروه یک برابرند، در نگاه نخست از نظر موضوعی و محتوایی نیز یکسان به نظر می رسند. با این همه، نگاه کاملاً کیفی به موضوع خدمات و توجه خاص به اثرگذاری خدمات اعضای هیئت علمی در متن تمام اجزای جامعه، دو ویژگی بسیار مهم معیارهای خدماتی نظام ارتقای دانشگاه های کشورهای گروه دو است. اهم موارد مورد نظر در این معیارها شامل نکات زیر است:

■ انجام رضایت بخش مسئولیت ها؛

■ معرفی زمینه های علمی به جامعه و ایفای نقش در مسائل جامعه در حیطه علمی مربوط؛

■ مشارکت و ابتکار عمل در فعالیت های حرفه ای در جامعه؛

■ کمک به ایجاد دوره های آموزشی در زمینه های خاص برای عموم؛

■ ایفای نقش در ارتقای کیفیت زندگی اجتماعی؛

■ ایفای نقش در برنامه های مرتبط با ارتقای امنیت یا حفظ محیط زیست؛

■ ابتکار عمل در فرآیندهای ایجاد تحول در سطوح مختلف دانشگاه؛

■ ابتکار و نوآوری در فرآیندهای اجرایی و مدیریتی؛

■ استفاده از روش ها و رهیافت های جدید علمی و تحقیقی برای حل مسائل و مشکلات حرفه ای؛

■ ایفای نقش در پیشبرد و ایجاد تحول در رشته علمی؛

■ اهمیت مجلات و نشراتی که آثار در آن منتشر می شوند؛

■ مشارکت در برنامه های تحقیقی با هدف انتقال فناوری؛

■ ارائه محصولات تحقیقی در شکل های غیر مرسوم؛

■ ارائه خدمات اجتماعی که ارزش تحقیقاتی داشته باشند؛

■ میزان عمق و کیفیت علمی تحقیقی که معمولاً براساس ارزیابی

کیفی یک یا چند کار برگزیده تعیین می شود.

۳-۳ معیارهای خدماتی

معیارهای خدماتی مطرح شده در آیین نامه از تفصیل بیشتری نسبت به معیارهای آموزشی و پژوهشی برخوردار است. معیارهای خدماتی نظام ارتقا در دانشگاه های ترکیه (جدول ۶) که در مقایسه با آیین نامه به موارد بسیار معدودی توجه دارد؛ از این نظر که زمینه مشارکت اعضای هیئت علمی در فعالیت های بین المللی و همچنین، همکاری آنان با سازمان های خصوصی را مد نظر قرار می دهد، ممکن است برای طراحان آیین نامه ارتقای کشورمان قابل توجه باشد.

معیارهای خدماتی نظام ارتقای دانشگاه های کشورهای گروه یک با توجه به گسترده تر بودن نسبت به معیارهای خدماتی آیین نامه، نکات تأملی را در بر می گیرد. موارد برجسته منعکس شده در این معیارها شامل موارد زیر است:

■ کمک به ارتقای کارآمدی گروه آموزشی از نظر توانمندی های اعضای هیئت علمی؛

■ ایفای نقش در تسهیل و ارتقای فعالیت ها و کارکردهای دانشگاه جدای از ایفای مسئولیت های اجرایی؛

■ ارائه خدمات علمی و حرفه ای به عموم از طرق مختلف برای ارتقای سطح زندگی اجتماعی؛

■ ایفای نقش در برنامه ریزی های کلان آموزش عالی؛

■ سهیم شدن در وضع سیاست های ملی یا بین المللی؛

■ رعایت اخلاق حرفه ای.

کمک به ارتقای کیفی فعالیت های گروه آموزشی و به طور کلی فعالیت های دانشگاه یکی از این نکات است. لحاظ کردن معیارهایی در این زمینه در مجموعه معیارهای خدماتی آیین نامه، اعضای هیئت علمی را به این امر توجه خواهد داد که دادن خدمات در سطح دانشگاه را فراتر از مسئولیت های اداری و اجرایی ببینند و خدمات خود را به ارتقای کیفی و واقعی کارکردهای دانشگاه در جهت رسالت علمی، آموزشی و

جدول ۵- معیارهای پژوهشی دانشگاه‌های ایران و ترکیه

معیار	ایران	ترکیه
انتشار مقاله علمی- پژوهشی نمایه شده و بدون نمایه	✓	✓
انتشار مقاله علمی مروری	✓	✓
انتشار مقاله علمی ترویجی و نقد چاپ شده	✓	✓
انتشار مقاله کامل در مجموعه مقاله های همایش ها	✓	✓
انتشار خلاصه مقاله در مجموعه مقاله های همایش	✓	✓
ترجمه کتاب	✓	✓
تألیف کتاب علمی یا فنی یا کتاب درسی	✓	✓
ویرایش علمی کتاب	✓	✓
ثبت اختراع یا اکتشاف در داخل یا خارج	✓	✓
ارائه اثر بدیع و ارزنده هنری	✓	✓
ارائه گزارش های علمی و مدیریت طرح های پژوهشی و فناوری	✓	✓
ارائه اثر علمی، فنی، ادبی و هنری در جشنواره ها	✓	✓
تولید دانش فنی، تبدیل نمونه آزمایشگاهی به نمونه صنعتی و تبدیل تولید کارگاهی به تجاری	✓	
ارزیابی و نظارت طرح های پژوهشی و فناوری قبل از اجرا و در حین آن	✓	
تجدید چاپ کتاب تألیفی یا تصنیفی	✓	
ویرایش علمی نشریه علمی- پژوهشی	✓	
تصحیح انتقادی کتاب معتبر	✓	
راهنمایی و مشاوره پایان نامه و رساله	✓	
نقد نظرها و نوآوری های دانشمندان	✓	
ارائه نظریه جدید	✓	
انتشار مقاله پژوهشی در دائرة المعارف	✓	
انتشار ترجمه ای از مقاله یا فصلی از یک کتاب	✓	
انتشار مقاله در مجلات بدون داوری	✓	
انتشار یادداشت فنی	✓	
انتشار نامه به سردبیر در مجلات تخصصی	✓	
انتشار بررسی کتاب در مجلات تخصصی	✓	
انتشار فصلی از کتاب های ویراستاری شده	✓	
انتشار مطالب غیر تحقیقی	✓	
ارائه شفاهی مقاله در کنفرانس معتبر	✓	
ارائه پوستر در کنفرانس ها	✓	
ویراستاری مجموعه مقالات کنفرانس	✓	
ویراستاری شماره ویژه مجلات تخصصی	✓	
مورد استناد قرار گرفتن توسط دیگر نویسندگان	✓	
دریافت بودجه تحقیقاتی یا کمک مالی تحقیقاتی از خارج از دانشگاه	✓	
مشارکت در طرح های اجرا شده توسط گروه آموزشی (غیر از پایان نامه ها)	✓	
سردبیری مجلات تخصصی	✓	
عضویت در هیئت تحریریه مجلات تخصصی	✓	
داوری مجلات تخصصی	✓	
عضویت در گروه های ارزیابی یا داوری جوایز	✓	
داوری مقالات، طرح ها و یا کتاب ها	✓	
مشارکت در طرح هایی که بر اساس آنها مقالاتی توسط دیگران منتشر شود	✓	
انتشار طرح (به اجرا در نیامده) در مجلات	✓	
انتشار گزارش های تخصصی برای سازمان های بین المللی	✓	
ارائه مشاوره علمی به سازمان ها	✓	
توانایی ارائه سمیناری به زبان انگلیسی یا سطح زبانی قابل قبول	✓	
انجام مطالعات یا تحقیقات علمی در مؤسسات شناخته شده بین المللی خارج از کشور	✓	

■ انجام فعالیت های مربوط به گروه های محروم اجتماعی.

این معیارها نشانگر آن اند که نگرش نظام ارتقای دانشگاه های کشورهای این گروه به خدمات اساساً این است که علم و تحقیق برآمده از دانشگاه از طرق گوناگون و به شکل های مختلف باید در همه زوایای زندگی اجتماعی راه پیدا کند. شاید بتوان این دسته از معیارها را این گونه تعبیر کرد که تمام فرآیندهای آموزشی و پژوهشی دانشگاه باید نهایتاً در خدمت متن جامعه قرار گیرد که این امر توجه خاص

سیاست گذاران آیین نامه ارتقای کشورمان را می طلبد. اگرچه آیین نامه نیز به طور کلی رویکرد خدمت به جامعه را مدنظر قرار داده است، با این حال می توان امیدوار بود که با توجه خاص به چنین رویکردهایی فعالیت های اعضای هیئت علمی بیش از پیش از نوع فعالیت های دانشگاهی صرف و بریده از جامعه دور شود و جریان علمی، آموزشی و تحقیقاتی جاری در دانشگاه به معنای واقعی در خدمت جامعه قرار گیرد.

جدول ۶- معیارهای خدماتی دانشگاه های ایران و ترکیه

معیار	ایران	ترکیه
ارائه خدمات اجرایی در سطوح مختلف دانشگاه	✓	✓
عضویت در هیئت مدیره انجمن های علمی رسمی	✓	✓
ریاست انجمن های علمی رسمی	✓	✓
احراز مسئولیت در نهادها و سازمان های ملی	✓	
ترجمه کتاب	✓	
ترجمه کامل مقاله علمی	✓	
تهیه، تدوین و تولید متن درس برای ارائه به شیوه مجازی	✓	
تدوین کتاب (گردآوری)	✓	
تدوین مجموعه مقالات	✓	
برپایی و مدیریت نمایشگاه های پژوهشی، فناوری و هنری	✓	
طراحی و راه اندازی آزمایشگاه	✓	
طراحی و راه اندازی واحد پژوهشی	✓	
طراحی و راه اندازی کتابخانه تخصصی	✓	
طراحی و راه اندازی شبکه تخصصی رایانه ای	✓	
طراحی و راه اندازی کارگاه یا واحدهای نیمه صنعتی	✓	
طراحی و راه اندازی بخش درمانی یا بالینی جدید	✓	
طراحی و راه اندازی کارگاه های آموزشی و پژوهشی	✓	
طراحی و راه اندازی اردوهای علمی-فرهنگی و دانشجویی	✓	
ارائه مشاوره دانشجویی، فناوری و فرهنگی	✓	
داوری مقاله	✓	
مشارکت مؤثر در برنامه های کار آفرینی	✓	
عضویت در هیئت تحریریه مجله های علمی	✓	
سر دبیری مجله های علمی	✓	
ریاست قطب های علمی رسمی	✓	
تدریس و شرکت در کارگاه های آموزشی	✓	
همکاری در قوای سه گانه	✓	
دانستن زبان خارجی دوم و سوم	✓	
طراحی سوالات آزمون سراسری، آزمون کارشناسی ارشد و المپیادها	✓	
همکاری در ایجاد شرکت های دانشگاهی، مراکز و شبکه های علمی، تحقیقاتی و فناوری، کانون های تفکر یا ایجاد هماهنگی و کمک برای انسجام نظام تحقیقاتی کشور	✓	
همکاری در فعالیت های علمی میدانی برای اکتشاف	✓	
همکاری در تدوین برنامه های جدید آموزشی و پژوهشی با تأکید بر رشته های میان رشته ای	✓	
احراز مسئولیت در سازمان های بین المللی	✓	
سازماندهی کنفرانس معتبر	✓	
ارائه خدمات به سازمان های خصوصی	✓	

۴- بحث

اشاره گذرایی می شود که می توان آن را نمونه ای از پرداختن به هسته و عمق ارزیابی فعالیت های انسانی به شمار آورد. منیر فاشه [۱۱]، محقق مسیحی فلسطینی، حدیثی از امام علی (ع) درباره ارزش انسان را بزرگ ترین یافته زندگی خود می داند: «قیمه کل امر ما یحسنة». از نگاه فاشه، به جای تکیه بر مفاهیم از پیش تعریف شده می توان بر اساس این حدیث، "حسن" کار هر کس را، بر اساس معانی پنج گانه "حسن"، معیار ارزش آن کار قرار داد. این معانی پنج گانه عبارت اند از: اتقان و دقت که نیازمند دانش، مهارت و انسجام فکری است؛ زیبایی و لطافت که نیازمند حساسیت بسیار است؛ آسیب زان نبودن برای خود، دیگران و محیط که نیازمند پابندی اخلاقی است؛ جوشیدن از وجود خود فرد که نیازمند ارزشمند دانستن تجربیات خود است؛ و محترم داشتن دیگران و عقاید آنان که نیازمند عزت و فروتنی توأم است. طبعاً اتخاذ چنین نگاهی بسیار پیچیده تر و سنگین تر از تدوین مجموعه ای از معیارهای رایج و پذیرفته شده است. با این همه، غنا و عمق چنین نگاهی، منبع بسیار ارزشمندی برای رویارویی با چالش هایی است که در بازنگری بنیادین دیدگاه های مسلط در آموزش عالی، علوم، تحقیقات و فناوری پیش روست.

۵- نتیجه گیری

بررسی نظام ارتقای اعضای هیئت علمی در دانشگاه های کشورهای جهان، تحلیل دقیق مبانی سیاست های اتخاذ شده در این نظام ها و مقایسه آن با نظام ارتقای پیشنهادی اعضای هیئت علمی دانشگاه ها و مراکز آموزشی و پژوهشی کشورمان، با فراهم آوردن امکان آشنایی سیاست گذاران علمی کشور با دیدگاه های برنامه ریزان علمی و تحقیقاتی این کشورها، تأمین کننده بسترهای لازم در تدوین نظام ارتقای جامعی برای دانشگاه های کشورمان است. سیاست گذاران علمی کشور با بهره مندی از یافته های این گونه مطالعات و با توجه به شرایط فرهنگی اجتماعی و مسائل مربوط به جامعه شناسی آموزش عالی کشور می توانند نظام ارتقای اعضای هیئت علمی دانشگاه ها و مراکز آموزشی و پژوهشی کشور را به گونه ای طراحی و تدوین کنند که فراهم کننده زمینه ارتقای همه جانبه آموزشی، علمی و تحقیقاتی کشور باشد. همچنین، توجه به این نکته نیز ضروری است که با هر چند معیارهای مورد استناد دانشگاه های مورد بررسی حاوی مطالب و دیدگاه های بالقوه غنی برای سیاست گذاران آموزش عالی کشور است، اقتباس مستقیم

آنچه توجه ویژه برنامه ریزان را می طلبد، این است که معیارها و رویکردهای جدید نباید به سادگی قربانی مقوله "سنجش پذیری" شوند. شاید یکی از نخستین زمینه های ایجاد تحول اساسی در آیین نامه، تغییر نگرش سیاست گذاران در این زمینه باشد که ارتقا عبارت از جریانی ساده نیست که مجموعه ای از معیارهای سنجش پذیر را در کنار هم قرار دهد، بلکه به ارتقا باید به مثابه فرایندی کاملاً کیفی نگریست که به دست گروه های کاملاً تخصصی و طی مراحل بسیار پیچیده و کیفی انجام می شود. با چنین رویکردی، سنجش های عددی تنها جزء بسیار کوچکی از فرایند ارتقا است که در خدمت اهداف کیفی ارزیابی فعالیت های اعضای هیئت علمی قرار می گیرد. چنین نگرشی شالوده هدفمند بودن نظام ارتقا و از ضروریات جلوگیری از تبدیل شدن ارتقا به جریانی صرفاً اداری و اجرایی است.

نکته ظریف دیگری که در اقتباس این معیارها برای ایجاد تحول در آیین نامه ارتقای اعضای هیئت علمی کشورمان وجود دارد، این است که اقتباس از نظام های ارتقای اعضای هیئت علمی دانشگاه های مورد بررسی در این مطالعه حتی در حد نگرش و رویکرد نیز باید با تأمل انجام شود. اگرچه رویکرد دانشگاه های مورد بررسی به ویژه دانشگاه های کشورهای صنعتی در زمینه فعالیت های آموزشی و شاگرد پروری، تمرکز بر دغدغه های جامعه در پژوهش ها و ارائه خدمات به متن جامعه حاوی نکات ارزنده ای برای سیاست گذاران است، با این همه باید به این نکته ظریف و بسیار اساسی و مهم نیز توجه داشت که این نگرش ها در فضای ارزشی جوامع مختلف نموده های متفاوتی می یابد [۱۰]. از این رو، با این باور که اصولاً علم و پژوهش، علی رغم بسیاری از ادعاهای رایج، به هیچ روی "بی طرف" و "جهان شمول" نیست، باید به این امر توجه خاصی مبذول کرد که اقتباس این رویکردها برای تدوین آیین نامه جدید باید بر پایه فضای ارزشی جامعه صورت پذیرد.

لازمه بازنگری در نظام ارتقای اعضای هیئت علمی به گونه ای که به معانی واقعی باعث ارتقای همه جانبه جامعه و حرکت به سوی اهداف متعالی باشد، نیازمند بازبینی بنیادین در رویکردها و نگاه های رایج به آموزش، علم و فناوری و به طور کلی، نسبت به جامعه و انسان است. به دست دادن جزئیات رویکردی متفاوت فراتر از بحث حاضر است؛ اما به هر روی در این بخش به نگاهی کاملاً متفاوت

▪ روزآمد کردن روش و محتوای تدریس و مبتنی بودن آموزش بر پژوهش؛

▪ استفاده از یافته‌های نوین تحقیقاتی و بازنگری مستمر برنامه‌ها و مطالب آموزشی مورد استفاده؛

▪ آشنایی با اصول آموزش و یادگیری؛

▪ تحقیق و ارائه آثاری درباره آموزش و یادگیری مباحث علمی در حیطه تخصصی مربوط؛

▪ خودارزیابی و تلاش برای ارتقای فعالیت‌های آموزشی خود؛

▪ استفاده مؤثر از روش‌ها و ابزارهای ارزشیابی؛

▪ ایفای نقش در تدوین سیاست‌ها و برنامه‌های آموزشی در سطوح مختلف دانشگاهی، محلی و ملی؛

▪ راهنمایی‌های مسئولانه و دلسوزانه در زمینه‌های علمی و اجرایی تحقیقات دانشجویان؛

▪ در نظر داشتن دانشجویان و فعالیت‌های یادگیری آنها به عنوان محور فعالیت‌های آموزشی؛

▪ استفاده از فرصت‌های فراهم شده توسط فناوری‌های جدید در خدمت اهداف آموزشی؛

▪ تولید مواد آموزشی تأثیرگذار در بهبود و ایجاد تحول در آموزش؛

▪ انجام فعالیت‌های آموزشی با اثربخشی فراتر از سطح دانشگاه.

۲-۵ پژوهش

بر اساس بررسی معیارهای مورد توجه دانشگاه‌های کشورهای مورد مطالعه، چند نکته‌ای برای سیاست‌گذاران آیین‌نامه ارتقا قابل تأمل است که می‌توان آنها را معیارهای مکمل در آیین‌نامه در نظر گرفت. آیین‌نامه باید اعضای هیئت علمی را به سوی سوق دهد که در پژوهش‌ها و کندوکاوهای علمی خود به دردهای جامعه بپردازند، صرف نظر از اینکه این جهت‌گیری هدفمند به چاپ و انتشار مقالات و کتاب‌ها یا حضور در مجامع علمی بین‌المللی بینجامد، یا این که به محصولی قابل عرضه با معیارهای محافل دانشگاهی تبدیل نشود. بدیهی است این معیارها نیز که مانند معیارهای آموزشی نشانگر عملکردهای پژوهشی مورد انتظار از اعضای هیئت علمی اند، با اختصاص ارزش عددی و با تدوین فرایندهای ارزیابی مشخص، می‌توانند سنجه‌های مورد استفاده در

همه این معیارها نه تنها مطلوب نیست، بلکه ممکن است ما را از اهداف بلند و فلسفه وجودی نظام ارتقا دور کند.

۱-۵ آموزش

به نظر می‌رسد معیارهای پیشنهادی آیین‌نامه برای ارزیابی فعالیت‌های آموزشی اعضای هیئت علمی در قیاس با نظام‌های کشورهای مورد مطالعه ضعف چشمگیری دارد. ارزیابی کیفیت تدریس استادان تنها بر اساس نظر خواهی از دانشجویان مسئله‌ای است که می‌توان توجه سیاست‌گذاران نظام ارتقا را به آن جلب کرد. با وجود اهمیت نظر دانشجویان درباره کیفیت تدریس استاد که در معیارهای ارتقای کلیه دانشگاه‌های مورد بررسی لحاظ شده است، به نظر نمی‌رسد که ارزیابی موضوعی با این اهمیت صرفاً با تکیه بر یک معیار، جامعیت کافی داشته باشد. بر این اساس، توجه به معیارهای زیر که برگرفته از معیارهای آموزشی نظام ارتقای اعضای هیئت علمی دانشگاه‌های کشورهای مورد بررسی است، برای درج در آیین‌نامه به سیاست‌گذاران نظام ارتقای آموزش عالی پیشنهاد می‌شود. رویکردی که در پس این معیارها قرار دارد، عبارت است از این که آموزش برای برقراری تعامل بین افراد و برای تربیت نیروهایی است که در خدمت اهداف جامعه قرار گیرند. در همین زمینه، آیین‌نامه به جای این که اعضای هیئت علمی را به سمت رعایت روندهای اداری از پیش تعیین شده و سنجش پذیر هدایت کند، باید آنها را به این سو سوق دهد که به هر طریق ممکن با تکیه بر خلاقیت‌های خود و با توجه به شرایط موجود، شاگرد پروری، نوآوری و پویایی را سرلوحه کار خود قرار دهند. این معیارها که در واقع نشانگر عملکردهای مورد انتظار از اعضای هیئت علمی اند، با اختصاص ارزش عددی متناسب و در قالب فرایندهای ارزیابی منسجم، می‌توانند سنجه‌های مورد استفاده در نظام ارتقای اعضای هیئت علمی دانشگاه‌های کشورمان را در حیطه فعالیت‌های آموزشی شکل دهند:

▪ تلاش برای فراهم آوردن زمینه‌های لازم به منظور ایجاد ابتکار عمل و نوآوری در آموزش؛

▪ گسترش و تثبیت روحیه مشارکت و همکاری در کار جمعی؛

▪ تقویت استقلال فکری و قدرت استدلال دانشجویان؛

▪ نگاه به فعالیت‌های تحقیقی از منظر معلمی و نه صرفاً از جنبه

پژوهش منفک از آموزش؛

در حیطه فعالیت های خدماتی قابل تدوین اند:

- استفاده از توانایی ها و دانش علمی و تحقیقی اساتید در جامعه؛
- معرفی حیطه های علمی به جامعه و ایفای نقش در مسائل اجتماعی در حوزه علمی مربوط؛
- ایجاد تحول و نوآوری در زمینه های تخصصی مربوط در جامعه؛
- مشارکت و ابتکار عمل در فعالیت های حرفه ای در سطح جامعه؛
- کمک به ایجاد دوره های آموزشی در زمینه های خاص برای عموم؛
- ایفای نقش در ارتقای کیفیت زندگی اجتماعی؛
- استفاده از روش ها و رهیافت های جدید علمی و تحقیقی برای حل مسائل و مشکلات حرفه ای؛
- انجام فعالیت های مربوط به گروه های اجتماعی؛
- مشارکت در فعالیت های علمی بین المللی؛
- همکاری علمی با سازمان های خصوصی؛
- کمک به ارتقای کیفی فعالیت های گروه آموزشی و به طور کلی فعالیت های دانشگاه؛
- نقش آفرینی در تدوین سیاست ها و برنامه های کلان در سطح ملی و بین المللی.
- توجه به نوع و کیفیت انجام مسئولیت های اجرایی و اثربخشی این مسئولیت ها از نظر کارآمدی.

نظام ارتقای اعضای هیئت علمی دانشگاه های کشورمان را در حیطه فعالیت های پژوهشی شکل دهند. در نگاه نخست، معیارهای آیین نامه بسیار نزدیک به مجموعه معیارهایی است که در زمینه پژوهش از این مطالعه به دست آمده است. با این همه، نکته قابل تأمل در باره این معیارها رویکرد کلی آنهاست که عمدتاً معطوف به مسائل و دغدغه های برآمده از نیازها و دیدگاه های جوامعی است که این دانشگاه ها در آنها واقع شده اند و نه صرفاً معطوف به نگارش آثار تحقیقی.

- دریافت بودجه های تحقیقی از خارج از دانشگاه؛
- پیگیری دغدغه علمی خاصی در قالب سیر پژوهشی مشخص؛
- انجام فعالیت های ارتقای شخصی در زمینه های پژوهشی؛
- همکاری های تحقیقاتی با دیگر اعضای هیئت علمی؛
- توجه به رعایت جنبه های اخلاقی تحقیق؛
- در نظر گرفتن ایجاد تحول و پیشبرد رشته علمی؛
- مشارکت در وضع سیاست های تحقیقی؛
- ارائه آثار پژوهشی شفاهی؛
- مورد استناد قرار گرفتن توسط دیگر محققان؛
- توجه به ارتقای کیفیت تحقیقات و آثار ارائه شده با هدف گره گشایی از دغدغه های جامعه.

۳-۵ خدمات

برخی از معیارهای خدماتی نظام ارتقای در دانشگاه های کشورهای مطالعه شده که می تواند مورد توجه سیاست گذاران قرار گیرد، به شرح زیر ارائه می شود. در نظر گرفتن این معیارها سبب تقویت این دیدگاه خواهد شد که همه فرآیندهای آموزشی و پژوهشی دانشگاه باید نهایتاً در خدمت متن جامعه قرار گیرد. معیارهای زیر که برگرفته از معیارهای آموزشی نظام ارتقای اعضای هیئت علمی دانشگاه های کشورهای مورد بررسی است، به عنوان نشانگر عملکردهای مورد انتظار از اعضای هیئت علمی در زمینه های خدماتی برای درج در آیین نامه به سیاست گذاران نظام ارتقای آموزش عالی پیشنهاد می شود. این معیارها نیز مانند معیارهای آموزشی و پژوهشی با اختصاص ارزش عددی متناسب و با پیش بینی فرایندهای ارزیابی لازم، در قالب سنجه های مورد استفاده در نظام ارتقای اعضای هیئت علمی دانشگاه های کشورمان

References:

منابع:

- [11] Fasheh, M. "Building on What is Beautiful, Inspiring, Healthy and Abundant", Available online at www.almoultaqa.com/aljami3ah.com/intro.aspx, 2006 .
- [1] "Task Force on Promotion Criteria and Procedures", American University of Beirut, Available online at <http://www/lb.aub.edu.lb/~webprov/ptf/preface.htm>, 2002.
- [2] Shen, J. "Unity and diversity of promotion criteria in US schools, colleges and departments of education", *International Review of Education*, 44(1) , 1998.
- [3] Park, B. and Riggs, R. "Tenure and promotion: A study of practices by institutional type", *Journal of Academic Librarianship*, 19(2) , 1993.
- [4] Beasley, B. W., Simon, S. D., and Wright. S. M. "A time to be promoted: The prospective study of promotion in academia", *Journal of General Internal Medicine*, 21(2) , 2006.
- [5] Todd, Z., Madill, A., Shaw, N., and Bown, N. "Faculty Members' Perceptions of How Academic Work is Evaluated: Similarities and Differences by Gender", *Sex Roles*, 59(June) , 2008.
- [۶] قارون، م. "تحلیلی بر تحولات نظام پرداخت حقوق و مزایای اعضای هیئت علمی"، فصلنامه پژوهش و برنامه‌ریزی در آموزش عالی، دوره دوم، شماره ۷ و ۸، ۱۳۷۳.
- [۷] پیشوا، ر. "بررسی وضعیت حقوق و مزایای اعضای هیئت علمی دانشگاه‌های ایران- مطالعه موردی دانشگاه مازندران در سالهای ۱۳۷۶-۱۳۶۲"، پایان نامه کارشناسی ارشد، پژوهشگاه اطلاعات و مدارک علمی ایران، ۱۳۷۶.
- [۸] آیین نامه ارتقای مرتبه اعضای هیئت علمی دانشگاهها و مؤسسه‌های آموزش عالی، پژوهشی و فناوری، وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، آبان ۱۳۸۶.
- [9] Kaulisch, M. and Salerno, C. "Comparing academic career systems: The cases of Germany, England, and US", *The 30th annual ASHE conference, Philadelphia, USA*, 2005.
- [10] Doostdar, H. M. and Mirhosseini, S. A. "The core and cover of quality in higher education", *International Journal of Information Science and Technology*, forthcoming.